

۲۰۲۰/۰۸/۳۰

ولی احمد نوری

آیا پاکستان از عربستان دور شده و به سمت ترکیه می‌رود

این نوشته مهم را که "احمد قریشی" روزنامه نگار بی بی سی دیروز ۲۹ اگست انتشار داده است، من در صفحه فیس بوک جناب دانشمند گرانقدر داکتر سید عبدالله کاظم خواندم که در بی بی سی در صفحه ناظران به نشر رسیده بود. با اخذ اجازه جناب داکتر کاظم خواستم این نوشته مهم را که در مورد چگونگی روابط پاکستان و عربستان سعودی مطرح گردیده است، با شما خوانندگان عزیز آریانا افغانستان تقسیم نمایم.

در این نوشته که برای صفحه ناظران فرستاده شده نویسنده با این فرضیه که روابط پاکستان با عربستان سعودی رو به سردی گرائیده، کارت های بازی پاکستان در سیاست منطقه ای را مرور کرده و از گرایش پاکستان به سمت ترکیه صحبت کرده است.

زمانی شاهزاده ترکی "بن فیصل" رئیس وقت سازمان استخبارات عربستان سعودی، در توصیف روابط کشورش با پاکستان گفته بود احتمالاً از نزدیک ترین روابط بدون معاهده رسمی در جهان است. اما این دوستی ستراتیژیک از مدتی به این سو به سردی گرائیده است. ریشه مسأله هرچه باشد، حد اقل از جانب عربستان که به طور سنتی خود را در جایگاه رهبری جهان اسلام می بیند نشانه ناخرسندی عمیق از شریکی است که فکر می کند در "زمان نیاز" همراه نیست و در عین حال "ناسپاس" است.

ظاهراً اظهارات تند دو هفته قبل "شاه محمود قریشی" وزیر امور خارجه پاکستان علیه عربستان و متهم کردن این کشور به بی پروایی به مسأله کشمیر، مشکل ساز شده است.

دو کشور هند و پاکستان بر منطقه کشمیر در بلندی های هیمالایا ادعای ارضی دارند اما هر کدام بخشی از کشمیر را کنترل می کنند.

در سال ۲۰۱۸ عربستان با اعطای بسته کمک اقتصادی ۶ میلیارد دلاری (سه میلیارد کمک نقدی و سه میلیارد اعتبار نفت و گاز) به یاری اقتصاد بحران زده پاکستان شتافت. اما به تازگی رسانه های پاکستانی گزارش کرده اند که عربستان قبل از موعد، خواهان بازپرداخت وام شده است و روند اعتبار غیر نفتی را نیز متوقف ساخته است.

هفته پیش جنرال "جاوید قمر باجوا"، رئیس ستاد اردوی پاکستان به ریاض رفت اما رسانه های هندی گزارش دادند

که "محمد بن سلمان"، ولیعهد سعودی از دیدار با "جاوید قمر باجو" خودداری کرده است و وی بعد از ملاقات با معاون وزیر دفاع و رئیس ستاد اردوی عربستان "دست خالی" برگشته است.

سابقه دوستی و همکاری

عربستان سعودی از حامیان عمده اقتصادی پاکستان بعد از جدایی از هند و کسب استقلال و شریک ستراتیژیک این کشور بوده است. بنا بر گزارش مؤسسه علوم و امنیت بین المللی، عربستان از برنامه محرمانه اتمی پاکستان در دهه ۷۰ قرن گذشته میلادی حمایت مالی کرده است.

بعد از تهاجم شوروی سابق به افغانستان که پاکستان میزبان میلیون ها پناهنده افغان و گروه های مجاهدین بود، عربستان از کمک کنندگان عمده اقتصادی به این کشور به شمار می رفت و اکنون بیش از دو نیم میلیون پاکستانی در عربستان کار می کنند که بر اساس اعلام بانک مرکزی پاکستان، در یک سال اخیر حدود ۴/۴ میلیارد دالر به کشور خود انتقال داده اند.

در مقابل، در چند دهه اخیر پاکستان همکاری نزدیکی به ویژه [خاصاً] در عرصه نظامی - امنیتی با عربستان داشته است و صدها سرباز و مشاور نظامی را به خاطر آنچه حفظ امنیت عربستان می خواند به این کشور اعزام کرده است.

ریشه سردی روابط عربستان و پاکستان چیست؟

مروری بر رویدادهای رسانه ای شده در پنج سال اخیر این برداشت را تقویت می کند که دلایل متعددی در سردی روابط دو کشور دخیل بوده است.

در سال ۲۰۱۵ پاکستان درخواست عربستان را برای کمک در جنگ با شورشیان حوثی نپذیرفت و اعلام کرد که سربازان پاکستانی تنها برای "امنیت داخلی" عربستان در این کشور حضور دارند.

در میانه سال ۲۰۱۷ که عربستان روابط خود را با قطر قطع کرد، ادامه فعالیت دفتر طالبان در دوحه را به عنوان "نماد اعتبار دیپلماتیک" نپذیرفت و از همین رو خواستار بسته شدن آن و میزبانی طالبان شد؛ تلاش هایی که به گفته تلویزیون الجزیره موفق نبوده و طالبان قطر را ترجیح دادند.

عربستان همراه با امارات دیگر متحد منطقه خود از جمله سه کشوری بود که با تشویق پاکستان حاکمیت طالبان بر کابل را در دهه ۹۰ میلادی به رسمیت شناخت و انتظار داشت پاکستان با توجه به نفوذش بر طالبان، این گروه را قانع کند که عربستان را به عنوان میزبان دفتر این گروه و مذاکرات صلح انتخاب کند اما این کار صورت نگرفت. در ماه اگست ۲۰۱۷ ظاهراً در پی همین ناخشنودی، سرپرست سفارت عربستان در کابل با تروریستی خواندن طالبان، قطر را متهم کرد که از طریق این دفتر از این گروه حمایت مالی می کند، اتهامی که واکنش [عکس العمل] طالبان را برانگیخت و این گروه گفت که دفتر دوحه تنها برای حل مسائل سیاسی افغانستان ایجاد شده است.

افزون بر آن، پاکستان در سال های اخیر روابط خود را با ترکیه رقیب منطقه ای عربستان توسعه داده است. ترکیه به عنوان پرچمدار و مروج اسلام سیاسی در حال ساخت "بزرگترین کنسولگری" این کشور در جهان، در کراچی است. "عمران خان" صدراعظم پاکستان از برگزاری صدمین سال "جنبش خلافت" در این کشور سخنرانی کرده است که به گفته او یک قرن پیش در شبه قاره هند و برای حمایت و جلوگیری از حملات به امپراطوری عثمانی شکل گرفته بود.

به گفته مؤسسه بین‌المللی مطالعات ستراتیژیک مستقر در برتانیه، ترکیه در حال حاضر بعد از چین دومین صادر کننده اسلحه به پاکستان است و ضمن آموزش نظامیان پاکستانی، به پاکستان در ترمیم هواپیماهای پیشرفته و کشتی های جنگی کمک می کند.

در ابتدای سال ۲۰۱۸ که "دونالد ترامپ" رئیس جمهور امریکا از "دوگانگی" سیاست پاکستان در جنگ افغانستان آشفته شده بود، کمک های اقتصادی و امنیتی امریکا به این کشور را به شدت کاهش داد و احتمال می رفت اقدام های بیشتری از جمله تحریم پاکستان را روی دست بگیرد، اما عربستان برای عبور پاکستان از عواقب در افتادن با امریکا به یاری این کشور شتافت و "محمد بن سلمان" زمینه ملاقات عمران خان و "دونالد ترامپ" را فراهم ساخت. حسین حقانی، سفیر سابق پاکستان در امریکا به رادیو اروپای آزادی گفته است: "سعودی در زمان نیاز در کنار پاکستان بوده است اما ریاض احساس می کند که پاکستان در حالی که از این کشور کمک اقتصادی و سیاسی طلب می کند، در حمایت از عربستان و نگرانی های امنیتی اش کمتر اقدام کرده است". به گفته حقانی، سعودی ها به پاکستان به عنوان یک دریافت کننده ناسپاس کمک های اقتصادی خود و صدها هزار شغل برای کارگران غیر ماهر (در عربستان سعودی) نگاه می کنند.

عربستان با تجارت سالانه ۲۷ میلیارد دلاری چهارمین شریک اقتصادی هند و بزرگترین صادر کننده نفت به این کشور می باشد در حالی که میزان تجارتش با پاکستان به حدود سه میلیارد و شش صد میلیون دالر می رسد. با این حساب عربستان هند را شریک تجاری بزرگی می بیند و نمی خواهد در بازی "حاصل جمع صفر اسلام آباد با دهلی (که در آن میزان برد هر طرف به اندازه باخت طرف مقابل است) بازی کند.

ناگزیری ها و علایق پاکستان

در ارتباط با ایران، پاکستان بنا بر فشار امریکا و عربستان از انتقال خط لوله گاز موسوم به صلح عقب نشینی کرد و به جای آن پروژه انتقال گاز ترکمنستان به افغانستان، پاکستان و هند (تاپی) را برگزید که تا این جای کار - به خاطر خودداری ایران از دریافت خسارت مالی از پاکستان بابت عدم اجرای تعهداتش در این پروژه - ضرر نکرده است. پاکستان فرقه گرایی مذهبی خشونتبار و ترور های هدفمند زیادی را که انگیزه مذهبی و سیاسی داشته و به اتباع این کشور محدود نبوده است از جمله ترور یک مسؤل سابق استخبارات عربستان در کراچی (سال ۲۰۱۱) تجربه کرده است و از خطر بازگشت این وضعیت به ویژه [مخصوصاً] که ایران گزینه هایی از جمله شبه نظامیان پاکستانی فعال در جنگ سوریه (لشکر زینبیون) را در اختیار دارد به خوبی آگاه است. شاید بتوان محدود کردن فعالیت گروه های مسلح بلوچ در ایالت بلوچستان را که برای ایران درد سرساز شده بودند و همکاری های نزدیک امنیتی دوجانبه را در همین راستا ارزیابی کرد.

در ارتباط با ترکیه، پاکستان با توجه به روابط پر فراز و نشیب با امریکا، به این کشور به عنوان یک عضو ناتو و بهره وری از نفوذ، تجربه و تکنالوژی اش در بخش های مختلف حساب می کند. از سوی دیگر، با وصف اینکه پاکستان یک کشور بسیار محافظه کار مذهبی شناخته می شود، خلافت اسلامی به عنوان یک نظام ایده آل اسلامی در این کشور هواداران زیادی دارد.

در حالیکه عربستان پخش سریال های ترکی در این کشور را ممنوع کرده است، "عمران خان" با تعریف از سریال تاریخی ترکی قیام ارطغرل (پدر بنیانگذار امپراطوری عثمانی)، از تلویزیون دولتی این کشور خواسته است آن را برای درک مردم این کشور از اهمیت تمدن اسلامی نمایش دهد.

عمق گرایش اسلام سیاسی در حکومت به رهبری "عمران خان" را می توان در نشست محرمانه او با "رجب طیب اردوغان" رئیس جمهور ترکیه و "مهاتیر محمد" نخست وزیر [صدر اعظم] مالزی (بلوک رقیب عربستان) که سال ۲۰۱۹ در حاشیه اجلاس سازمان ملل متحد برگزار شد جستجو کرد. به گفته رسانه های پاکستانی، این سه رهبر ایده راه اندازی تلویزیونی مشترک را مطرح کرده بودند.

سلاح های استراتژیک هسته ای پاکستان به این کشور توان بازدارندگی و تهاجمی ویژه ای [خاصی] داده است. مدارس مذهبی و گروه های مسلح تندرو مذهبی چندین ملیتی مستقر در پاکستان از جمله طالبان از دیگر سرمایه های راهبردی پاکستان هستند که به شکل های مختلف در جنگ های نیابتی در افغانستان یا در کشمیر علیه منافع هند و یا برای امتیاز گیری از امریکا و کشورهای دیگر مورد استفاده قرار گرفته اند.

نقش پاکستان در ایجاد طالبان، استفاده از کارت دوستی اش با عربستان برای به رسمیت شناختن رژیم طالبان در کابل و اکنون بعد از ۲۰ سال جنگ، تلاش برای بازگرداندن این گروه به قدرت از مجرای یک کشور مخالف یا غیر همسو با عربستان (قطر)، نمونه ای از کارکرد پاکستان است که با خوشبینی شاهزاده ترکی بن فیصل فاصله زیادی گرفته است.

**** * * * * *

آیا پاکستان از عربستان دور شده و بسمت ترکیه میرود
[walinouri_duri_pakistan_az_arabestan.pdf](#)